

ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๔๒
เรื่องจดหมายเหตุของคณะพ่อค้าฝรั่งเศส
ซึ่งเข้ามาตั้งเครื่องกรุงศรีอยุธยา
ตอนแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
ภาค ๓

พิมพ์ในารปตงศัพ
นางรัชฎกิจพิพัฒน์ (เทียบ ทวีศรี)

เมื่อบเถาะ พ.ศ. ๒๔๗๐

พิมพ์ที่โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ
ถนนบำรุงเมือง ในพระนคร

ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๔๒
เรื่องจดหมายเหตุของคณะพ่อค้าฝรั่งเศส
ซึ่งเข้ามาตั้งครั้งแรกที่ศรีอยุธยา
ตอนแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ภาค ๓

พิมพ์ในารปดงศพ
นางรัชฎกิจพิพัฒน์ (เทียบ ทวีศรี)

เมื่อปีเถาะ พ. ศ. ๒๔๗๐

พิมพ์ที่โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ
ถนนบำรุงเมือง ในพระนคร

คำนำ

จดหมายเหตุพ่อค้าฝรั่งเศ็ดที่พิมพ์ในสมุดเล่มนี้ ศาสตราจารย์
ยอชเซเคต์ เดชานุกรราชบัณฑิตยสภาได้ขอคัดมาจากประเทศฝรั่ง
เศ็ด คราวออกไปเยี่ยมบ้านเรือนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ ราชบัณฑิตยสภา
ได้จัดให้มีผู้แปลไว้ในหอพระสมุดสำหรับพระนคร ตามรายการที่
ศาสตราจารย์ ยอช เซเคต์ จดมาให้ว่าได้พบแห่งหนึ่งคือเล่ม
๔ แห่ง คือที่กระทรวงว่าการเมืองชั้นแห่ง ๑ เป็นรายการแต่จดหมาย
ต่าง ๆ ที่รัฐบาลฝรั่งเศ็ดได้รับจากประเทศสยาม ที่กระทรวง
ทหารเรือแห่ง ๑ เป็นสำเนาจดหมายและคำสั่งต่าง ๆ ที่ได้ส่งมายัง
ประเทศสยาม ที่กระทรวงต่างประเทศแห่ง ๑ เป็นสำเนาหนังสือสัญญา
และรายการสำคัญที่คณะทูตานุทูตฝรั่งเศ็ด ซึ่งเข้ามาเมืองไทยใน
แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้ทำเด้นขอเด้นาบติกระทรวง
ต่างประเทศไว้ ที่หอสมุดสำหรับนครแห่ง ๑ เป็นเรื่องเบ็ดเตล็ดที่
เกี่ยวกับเมืองไทยในเวลานั้น มีทั้งต้นฉบับและสำเนาจดหมายเหตุ
ที่เก็บอยู่ตามกระทรวงต่าง ๆ ศาสตราจารย์ ยอช เซเคต์ ขอคัดมา
ได้ในคราวนั้นแต่ ๓ แห่ง ที่กระทรวงทหารเรือยังไม่ได้มา แต่
หวังใจว่าจะได้มาในไม่ช้า

จดหมายเหตุคณะพ่อค้าฝรั่งเศ็ด ที่เข้ามาตั้ง ครองกรุงศรีอยุธยา
ว่าโดยรูปเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพงศาวดารก็คล้ายกับจดหมายเหตุคณะบาท

หดวงฝรั่งเศ็ด ผิดกันแต่ความมุ่งหมายของคณะ คือพวกบาทหลวง
 มุ่งหมายในการล่าสัตว์มาก มีเหตุการณ์อันใดเกี่ยวแก่ล่าสัตว์ก็จัด
 โดยพิสดาร พวกพ่อค้าผู้มุ่งมากอยู่ในการค้าขาย ก็จัดรายละเอียด
 ไปในทางค้าขาย ส่วนประวัติของบ้านเมืองใครรู้เห็นอย่างไรก็จัด
 อย่างนั้น ข้อความจึงตรงกันบ้าง ผิดเพี้ยนกันบ้าง เพราะเป็น
 ธรรมดาของคนภายนอกจะล่วงรู้เหตุการณ์บ้านเมืองภายในให้ละเอียด
 นั้นยาก จุดหมายเหตุที่คนในสมัยนั้นจัดไว้ ถึงจะไม่แจ่มแจ้ง
 ที่เดียว ก็ยังเป็นหนังสือที่ช่วยความรู้ในพงศาวดารสมัยนั้น เพราะ
 เป็นเรื่องที่ได้ยินแก่หูเห็นด้วยตาใกล้ความจริง โดยมาก

หนังสือเรื่องนี้คณะราชบัณฑิตยสภาได้อนุญาตให้พิมพ์ไปแล้ว
 ๒ ภาค ภาค ๑ อยู่ในประชุมพงศาวดารภาคที่ ๕๐ ภาค ๒ อยู่ใน
 ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๕๓ ภาคนี้ เป็นภาคที่ ๓ นับเป็นประชุมพงศาว
 ดารภาคที่ ๕๒ ขุนรัฐกิจพิพัฒน์ (ตมบุญ ทวีศรี) พิมพ์ในารปตง
 ศพนางรัฐกิจพิพัฒน์ (เทียบ ทวีศรี) ผู้เป็นภรรยา หวังใจว่าผู้ได้
 รัับไปอ่านคงจะพอใจและอนุโมทนา.

พินธุวาทน

ราชบัณฑิตยสภา

วันที่ ๒๗ ตุลาคม พระพุทธศักราช ๒๔๗๐

ประวัติ

นางรัชฎิกิจพัฒน์ เทียบ ทวีศรี เป็นบุตรนายเทศ นางเป็๋อ
ทวีศรี เป็นบุตรคนที่หนึ่ง เกิดเมื่อวันพฤหัสบดีขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๔
ปีเถาะ พ.ศ. ๒๔๓๔ ต่อมาเกิดน้องอีกคนหนึ่งเป็นผู้หญิง แต่ได้ตาย
เสียแต่อายุยังเยาว์ นางรัชฎิกิจพัฒน์อายุได้ ๓๓ ปี นางเป็๋อผู้
เป็นมารดา ก็ตายจากไปอีก ในระหว่างนั้นนางเหรียญเป็นเพื่อน
บ้าน เป็นผู้รักใคร่กันกับนางเป็๋อผู้เป็นมารดาเมื่อยังมีชีวิตอยู่
ได้อยู่การเลี้ยงดูตลอดมาจนถึงอายุ ๒๓ ปี จึงได้ทำการสมรส ใน
ระหว่างอยู่กับสามีได้มีบุตรด้วยกัน ๒ คน คนหนึ่งเป็นชายเกิดเมื่อ
พ.ศ. ๒๔๕๘ อีกคนหนึ่งเป็นหญิงเกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๒ ครั้นถึงวัน
ที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๘ นางรัชฎิกิจพัฒน์ เริ่มป่วยเป็นโรคไตพิการ
แพทย์ ทักษะความรู้แผนปัจจุบันและโบราณ ได้รักษาพยาบาลโดย
เต็มมือ อาการมีแต่ประทังและชุก ถึงวันที่ ๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๘
นางรัชฎิกิจพัฒน์ถึงแก่กรรม คำณวนอายุได้ ๓๔ บริบูรณ์ เมื่อยัง
มีชีวิตอยู่ ตั้งแต่นั้นไม่ได้ทำการสมรสก็ดี หรือทำการสมรสแล้วก็ดี
เป็นผู้ประกอบไปด้วยความซื่อสัตย์สุจริตอดทนต่ออภิกการ ในการที่
แสวงหาทรัพย์ และเป็นผู้เก็บหอมรอมริบ รู้การได้เสียซึ่งสมควร
และไม่สมควร นอกจากนี้เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต มีศัดาจารย์วัด
การปฏิบัติตนไปในทางดีงาม มีความโอบอ้อมอารีเป็นต้นนับถือ
แห่งญาติมิตร โดยมาก

สารบาวิ

ว่าด้วยราชทูตดยามถึงเมืองบันคำ	หน้า ๑
ว่าด้วยการรับราชทูตที่อังกฤษ	” ๒
ราชทูตดยามออกจากอังกฤษ	” ๓
ว่าด้วยกำหนดจะให้ราชทูตดยามเที่ยวดูสถานต่าง ๆ	” ๔
ว่าด้วยรายการที่รับราชทูตดยาม	” ๖
ว่าด้วยราชทูตดยามไปดตะคอน	” ๑๑
ว่าด้วยราชทูตดยามเที่ยวดูตจะกดับเมืองไทย	” ๑๒
ว่าด้วยรายการขากดับของราชทูตดยาม	” ๑๓
ว่าด้วยเสอวาเตยเคอโสมองทูตฝรั่งเค็ดเข้ามาดยาม	” ๑๕
ว่าด้วยเสอวาเตยเคอโสมองมาถึงปากน้ำเจ้าพระยา	” ๑๕
ว่าด้วยไทยรับรองเสอวาเตยเคอโสมอง	” ๑๖
เสอวาเตยเคอโสมองขอให้ทางฝรั่งเค็ดคอยรับรองราชทูต ไทยให้เกียรติยศอย่างที่ตนเข้ามา	” ๑๗
บันทึกต่าง ๆ ที่ฝรั่งเค็ดเตรียมรับราชทูตดยาม	” ๑๘
ระยะทางทูตดยามแต่เมืองเบรตค้ถึงปารีค้	” ๒๘
ว่าด้วยราชทูตดยามเข้าเฝ้าพระเจ้ากรุงฝรั่งเค็ดแต่เที่ยวชม สถานต่าง ๆ	” ๓๗

บันทึกการราชทูตสยามกลับจากปารีส	หน้า ๔๓
บันทึกของบาดหลวงคาซาเร็งราชทูตสยามไปเมืองปารีส	„ ๕๒
ถ้อยคำที่ราชทูตสยามทูลพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสแด่ราชวงศ์ เมือเวตาเฝ้า	„ ๕๖
ถ้อยคำที่ราชทูตสยามทูลพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสแด่ราชวงศ์ เมือทตตา	„ ๖๘

จดหมายเหตุของคณะพ่อค้าฝรั่งเศษ

ซึ่งเข้ามาตั้งกรุงศรีอยุธยา

ตอนแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

(ต่อจากภาค ๒ ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๔๒)

ประเทศสยาม ค.ศ. ๑๖๘๑ (พ.ศ. ๒๒๒๓)

ข้อความย่อคั้นและคัดจากจดหมายเหตุต่าง ๆ
อันกล่าวถึงการรับรองราชทูตของพระเจ้ากรุงสยาม
วันที่ ๒๕ เดือนมกราคม ค.ศ. ๑๖๘๑ (พ.ศ. ๒๒๒๓)
คัดจากจดหมายมองซิเออร์กิดเดมเขียนจากเมืองบันด้า
ถึงผู้อำนวยการบริษัทฝรั่งเศษฝ่ายอินเดียวันออก

เรือชื่อเดอไวครู ได้มาถึงเมืองนี้พร้อมด้วยราชทูตสยาม ๓ นาย
เมื่อวันที่ ๑๐ (มกราคม) ได้เดินทาง ๑๖ วันจึงถึง เมื่อวันที่ ๑๕
(มกราคม) ราชทูตสยามได้ขึ้นบก มองซิเออร์กิดเดมได้ไปรับ
ราชทูตสยามบนเรือ และได้พาไปส่งที่บ้านซึ่งได้จัดเตรียมไว้โดย
ให้เกียรติยศแก่ราชทูตสยามทุกอย่างเท่าที่จะทำได้ มองซิเออร์กิด
เดมได้ให้เขาพรมอย่างดีที่สุดที่จะหาได้ ไปอยู่ในที่พักของราชทูตสยาม

เพื่อแสดงให้ราชทูตเห็นว่าประเทศฝรั่งเศสมีความนับถือไทยและบริษัท
ฝรั่งเศส มีความนับถือใน พระราชไมตรี ของพระเจ้ากรุงสยาม ด้วย
ราชทูตสยามได้เห็นจัดการรับรองเช่นนี้ก็มีความยินดีมาก และได้
แสดงให้เห็นว่า การที่มองซิเออร์กิดเดมได้จัดการรับรองให้เป็น
เกียรติยศเช่นนี้ เป็นสิ่งที่ราชทูตสยามจะไม่มีเวลาดื่มเลย

ราชทูตสยามได้คุมเครื่องราชบรรณาการ และของฝาก มาด้วย
เป็นอันมาก เครื่องราชบรรณาการนั้นสำหรับถวายพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส
และพระราชินี และมีของสำหรับพระราชทานมกุฎราชกุมาร
ท่านคุดอดียังและคนอื่น ๆ อีกเป็นอันมาก

ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗)

สำนักคำสั่งของสังฆราชเดอเมเตโดโปติส เขียนที่กรุงศรี
อยุธยา ให้ไว้แก่มองซิเออร์วาเซและมองซิเออร์ปาสโก มิซัน
นารีฝรั่งเศสซึ่งจะกำกับราชทูต (เอนวอย) ของพระเจ้า
กรุงสยาม

ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗) วันเดือนไม่มี

จดหมายมองซิเออร์แฟมาเนล ถึง มาควิสเดอเซเนเล

มองซิเออร์แฟมาเนลนำดังจดหมายฉบับ ๑ ที่นักพรตผู้ ๑ ที่มา
กับราชทูต (เอนวอย) ของพระเจ้ากรุงสยาม ได้เขียนถึงสังฆราช
เดอเมเตโดโปติส

มองซิเออร์แฟมานเนต บอกมาว่าที่ประเทศอังกฤษได้จัดการต้อนรับราชทูต (เฮนวอย) ดยามอย่างดีมาก มองซิเออร์จึงหวังใจว่าเมื่อถึงฝรั่งเศสแล้ว คงจะต้อนรับราชทูตดียิ่งกว่าที่ประเทศอังกฤษขึ้นไปอีก เพราะเห็นว่าถ้าราชทูตดยามได้รู้ดีกพอใจแล้วก็จะเปนพระเกียรติยศแก่พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสยิ่งขึ้น มองซิเออร์แฟมานเนตเชื่อว่าเวลาดานราชทูตดยามกำลังเดินทางไปกรุงปารีสอยู่แล้ว และราชทูต (เฮนวอย) ดยามอยากจะทราบว่าจะให้ปฏิบัติการอย่างไร เปนส่วนตัวไม่ใช่ไปในราชการจนกว่าจะกลับหรืออย่างไร มองซิเออร์แฟมานเนตถามว่าจะไม่ควรพาราชทูตไปชมตำบลเวอชาย ตำบลแซนค์เยอร์แมง วังเลอดวร์ด้วยหรืออย่างไร และมองซิเออร์แฟมานเนตออกความเห็นว่าจะทำให้ราชทูตดยามเข้าใจและรู้ดีกใน การที่พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสมีไชยชนะในการสงครามด้วย

วันที่ ๗ เดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗)

คัดจากจดหมายมองซิเออร์แฟมานเนต

ถึง มากวิศเดอเซเนเล

มองซิเออร์แฟมานเนต นำส่ง จดหมาย ถึง มองซิเออร์เดอครัวซ์ ฉบับ ๑ เพราะข้าราชการไทยได้รับคำสั่งให้ไปหามองซิเออร์เดอครัวซ์ และข้าราชการไทยได้นำของต่าง ๆ จะมอบกับมองซิเออร์เดอครัวซ์ ด้วย ของต่าง ๆ นี้จะควรแจกจ่ายให้ใครหรือจะควรเอาไปทำอะไร

ก็แต่เดี๋ยวนี้มองซิเออร์โคคควรวีซีจะเห็นควรวีราชทูต (เอนวอย) ด้ยามได้้ออกจากกรุงลอนดอนแล้ว และได้ตั้งเรือพระที่นั่งย้อตของ พระเจ้ากรุงอังกฤษ มองซิเออร์เฟมาเนตเข้าใจว่าในเวลานี้ราชทูต ด้ยามคงจะได้้ออกจากเมืองคาเดแล้ว ถ้ามองซิเออร์เฟมาเนตทราบ ว่าราชทูต (เอนวอย) ด้ยามได้มาถึงเมื่อใด ก็จะได้รับแจ้งความ ไปให้มองซิเออร์แคตรำโบทราบโดยเร็ว เพื่อผู้ทมิหน้าที่จะคอยต้อนรับราชทูตที่ตำบลแซนค้เคินซ์นั้นจะได้รู้ตัวทัน มองซิเออร์เฟมาเนต คอยรับคำสั่งเรื่องรถม้าซึ่งราชทูตด้ยามจะต้องการใช้ ในระหว่างเวลา ที่พักอยู่ที่กรุงปารีส

คัดจากจดหมายมาควิศเดอเซเนเล

ถึง มองซิเออร์คูเมตซ์ณตำบลซำบอค์

วันที่ ๘ เดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗)

ด้วยพระเจ้าแผ่นดิน (ฝรั่งเศส) ได้มีรับสั่งให้ข้าพเจ้าแจ้งมา ยังท่านว่า ในไม่ช้าจะมีราชทูต (เอนวอย) ของพระเจ้ากรุงด้ยาม จะมาถึงกรุงปารีสอยู่แล้ว เพราะฉนั้นจึงมีพระราชประสงค์ให้ท่าน ได้้ออกคำสั่งให้เจ้าพนักงานรพาราชทูต (เอนวอย) ของพระเจ้ากรุง ด้ยาม ไปดูพระราชวังคิเดอวี พระราชวังเลอตูฟร์แตกตั้งเก็บของ หลดวงค้วย

คัดจากจดหมายมาควิศเดอเซเนเล

ถึง มองซิเออร์บองตัง ลงวัน ๆ เดียวกัน

ด้วยพระเจ้าแผ่นดิน (ฝรั่งเศส) ได้มีรับสั่งให้ข้าพเจ้าแจ้งให้
ท่านทราบว่า ในไม่ช้า ราชทูต (เฮนวอย) ของพระเจ้ากรุงสยาม
๒ นายจะได้มาถึงกรุงปารีสอยู่แล้ว จึงมีพระราชประสงค์ว่า เมื่อ
ราชทูตสยามได้มาถึงพระราชวังเวอซายแล้ว ก็ให้ท่านพาราชทูตไป
ชมพระราชวังและคำบถเวอซายในแห่งทั้งดงามทุก ๆ แห่ง

คัดจากจดหมายมาควิศเดอเซเนเล

ถึง มองซิเออร์เฟมานเล

ลงวันที่ ๗ เดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗)

ข้อความในจดหมายของท่านอันไม่มีวันเดือน ซึ่งท่านได้มีมายัง
ข้าพเจ้านั้น ข้าพเจ้าได้นำความกราบทูลพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสทรง
ทราบทุกประการแล้ว พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสทรงเห็นชอบด้วยในการ
ที่จะพาราชทูต (เฮนวอย) ของพระเจ้ากรุงสยามไปคุดถานที่ต่าง ๆ
ในเมืองแพลนเคอร์คตลอดจนถึงเมืองคินเคิก เมื่อท่านได้รับจดหมาย
ฉบับนี้แล้ว ถ้าราชทูตสยามยังไม่ถึงเมืองคาเด็กให้ท่านคอยอยู่ เมื่อ
ราชทูตมาถึงเมื่อใดก็ให้พาราชทูตไปคุดถานที่ต่าง ๆ ทุกแห่ง แล้ว
จึงพามายังกรุงปารีส

ข้อความต่าง ๆ ต่อไปนี้เป็นข้อความ อ้างถึงจดหมายที่มี ไปถึง
มองซีเออร์ของตังและมองซีเออร์คูเมตซ์

คัดจากจดหมายมาควิสเดอเซเนเล

ถึง มองซีเออร์แคลร์โบ

ลงวันที่ ๑๑ เดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗)

ในเวลาที่ย่ำหูก (เอนวอย) ดยามมาพักอยู่ที่กรุงปารีสนั้น
เป็นการจำเป็นที่จะต้องหารถไว้ให้ราชทูตใช้ เพราะฉะนั้นให้ท่านตั้ง
ให้จัดหารถไว้ให้ราชทูตดยามใช้ ตลอดเวลาที่ราชทูตจะได้พักอยู่ใน
กรุงปารีส

คัดจากจดหมายมาควิสเดอเซเนเล

ถึง มองซีเออร์เฟมาเนล ลงวันเดียวกัน

ด้วยข้าพเจ้าได้รับจดหมายของท่านลงวันที่ ๗ เดือนนี้ กับ
จดหมายของท่านที่ส่งมาให้มองซีเออร์เคอควิชนั้น ก็ได้รับแล้ว
เหมือนกัน ข้าพเจ้าได้ตั้งมองซีเออร์แคลร์โบไปแล้วให้จัดหารถไว้
สำหรับราชทูต (เอนวอย) ของพระเจ้ากรุงสยามในเวลาที่ย่ำหูก
จะได้พักอยู่ในกรุงปารีส และในข้ออื่น ๆ ที่ท่านได้ขอรับรองมาสำหรับ
ราชทูตนั้น ข้าพเจ้าได้จัดตั้งไปเสร็จแล้ว

วันที่ ๑๔ เดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗)

คัดจากจดหมายมองซิเออร์วาเซมิชัณนารีณกรุงปารีส

ถึง มากวิศเดอเซเนเล

ด้วยพระเจ้ากรุงสยามได้คิดเดือกให้ข้าพเจ้ามาพร้อมกับราชทูต
(เอนวอย) ของพระองค์ ข้าพเจ้าจึงขอแจ้งให้ท่านทราบจ่าราชทูต
สยามได้มาถึงกรุงปารีสแล้ว ข้าพเจ้าจะได้ร้อรับคำสั่งของท่านแล้ว
แต่ท่านจะได้สั่งมา เพื่อจะได้จัดการทั้งปวงให้เต็มพระราชประสงค์
ของพระเจ้ากรุงสยามต่อไป

คัดจากจดหมายมากวิศเดอเซเนเล

ถึง มองซิเออร์แฟมานเนล

ลงวันที่ ๒๐ เดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗)

เขียนที่ตำบลฟอนเตนบโล

ถ้ามองซิเออร์วาเซมิชัณนารีณ (เอนวอย) สยามจะมา
ที่นี่ได้จะเป็นการดี เพราะฉะนั้นขอท่านได้บอกให้มองซิเออร์วาเซ
ทราบด้วย และให้มองซิเออร์วาเซมาถึงนี่ก่อนวันจันทร์ปี ค.ศ. ๑๖๘๔
(พ.ศ. ๒๒๒๗)

ค่าอาหารการรับประทานของราชทูต (เอนวอย) สยาม ตั้ง
แต่วันที่ ๕ เดือนตุลาคมซึ่งเป็นวันถึงเมืองคาเด ถึงวันที่ ๑ เดือน

พฤศจิกายน เปนเงินรวม ๒๐๒๓ แพรง

ค่ารถและค่าพาหนะต่าง ๆ ตั้งแต่เมืองคาเตถึงกรุงปารีส ค่า
 เข้าบ้านและค่าเช่ารถที่กรุงปารีสรวมเป็นเงิน ๓๐๐๒ แฟรง
 รวมทั้งสิ้น ๓๐๒๗ แฟรง

คัดจากจดหมายเหตุ แมกูร์ก้าง
 ประจำเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๖๘๔
 (พ.ศ. ๒๒๒๗) หน้า ๓๐๖

ราชทูตแห่งประเทศสยามได้มาถึงแล้ว ท่านมาควิศเคอเซเนเด
 ได้จัดให้เจ้าพนักงานพาราชทูตสยามไปยังกรุงปารีส และได้หุ้ยราย
 ใช้จ่ายต่าง ๆ ได้ออกพระราชทรัพย์ของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส ราชทูต
 สยามได้ไปหาท่านมาควิศเคอเซเนเดแล้ว

คัดจากจดหมายเหตุ แมกูร์ ประจำเดือน
 ธันวาคม ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗) หน้า ๒๔๕
 และหนังสือพิมพ์กาเซต ประจำปี
 ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗) หน้า ๗๕๖

เมื่อวันที่ ๑๖ เดือนพฤศจิกายน เจ้าพนักงานได้นำข้าราชการ
 ผู้เป็นราชทูต (เอนวอย) ของพระเจ้ากรุงสยามไปพักยังบ้านของ
 ท่านมาควิศเคอเซเนเด เซเกรตารีออฟดีเคตท่านราชทูตได้มาในรถ
 ๒ หลัง ท่านมาควิศเคอเซเนเดได้คอยรับราชทูตสยามอยู่ในห้องว่า

ราชการ และได้ฟังคำชี้แจงของราชทูตซึ่งได้รับคำสั่งให้มาเจรจา
 ในพระนามของพระเจ้ากรุงสยาม เพื่ोजัดการทำความตกลงให้มี
 คำขายคิดต่อกันในระหว่างไพร่ฟ้า ข้าแผ่นดิน ของพระเจ้ากรุง ฝรั่งเศส
 และประเทศสยามต่อไป เมื่อได้พบปะพูดจากันเสร็จแล้ว ราชทูต
 สยามจึงได้นำของต่าง ๆ อันเป็นของแปลก ๆ ซึ่งได้พามาจากเมือง
 ไทย ให้แก่มาควิศเดอเซเนเด

คัดจากบาญชีเงินปี ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗)

บาญชีหมายเลข หน้า ๔๖

วันที่ ๒๒ เดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗)

ค่าโสหุ้ยรายใช้จ่ายสำหรับราชทูต (เอนวอย) สยาม เงิน

๒๐๐๐ ๑๐๐๐

คัดจากบาญชีเงินปี ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗)

บาญชี หน้า ๔๕

วันที่ ๒๒ เดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗)

ตามคำสั่งได้จ่ายเงินค่าโสหุ้ยรายใช้จ่ายสำหรับราชทูต (เอนวอย)

สยามเงิน ๓๐๐๐ แพร่ง ค่าภาษี ๖๒ แพร่ง ๑๐ ซังค์ม

คัดจากหนังสือพิมพ์กาเซटना ๗๖๕ ประจำวันที่ ๒๗

เดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗)

เจ้าพนักงานได้นำข้าราชการผู้เป็นราชทูต (เอนวอย) ของ
พระเจ้ากรุงสยามไปยังพระราชวังเวอซาย และมองซีเออร์วาเซมิซัน
นาร์กไปด้วย ราชทูตสยามได้ไปยังห้องที่พักของมองซีเออร์เดอ
ครวีซึเด้นาบค็และเซเกรคาร์อ็อฟส์เค็ค มองซีเออร์เดอครวีซึได้คอย
รับราชทูตสยามอยู่ที่ห้องทำราชการ

คัดจากบาญชีเงินปี ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗)

บาญชีหน้า ๔๕ ประจำวันที่ ๑๓ เดือนธันวาคม

ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗)

ค่าใช้จ่ายสำหรับราชทูต (เอนวอย) สยาม ๕๐๘๓ แฟรง ๖
คำภาชี ๘๓.๖.๘

คัดจากบาญชีเงินปี ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗) หน้า ๔๖

วันที่ ๑๘ เดือนธันวาคม ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗)

ค่าใช้จ่ายของราชทูต (เอนวอย) สยามเป็นเงิน ๓๐๐๐ แฟรง

ปี ค.ศ. ๑๖๘๕ (พ.ศ. ๒๒๒๘) วันเดือนไม่มี

คัดจากจดหมายมองซิเออร์ บรีซาเซย์

ถึงมาควิสเดอเซเนเล

พวกขุนนาง (ไทย) มีความน้อยใจที่ไปได้รับความไม่พอใจจาก
เจ้าพนักงานฝรั่งเศสในคราวแรก^{ที่}ไปดูตะคอน จนถึงกับพวกขุนนาง
ไทยได้ตกลงใจจะไม่ยอมไปดูตะคอนสำหรับไปถุกความไม่พอใจเช่น^{นี้}
อีกต่อไป ตามที่ข้าราชการไทยได้ตกลงใจเช่น^{นี้}ก็อธิบายว่า เมื่อ
พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสมีพระราชดำรัสสั่งให้ทำประการใด พวกไทย
ก็พร้อมอยู่^{ที่}จะทำตามพระราชโองการทุกประการ แต่การที่จะไป
ดูตะคอนนั้นพวกข้าราชการไทยเชื่อว่าเป็นด้วยมองซิเออร์วาเซ และ
มองซิเออร์แฟมาเนดจะต้องการให้ไปเอง มิใช่พระราชประสงค์ของ
พระเจ้ากรุงฝรั่งเศส แต่หากมองซิเออร์วาเซและมองซิเออร์แฟ
มาเนดเอาพระราชโองการมาอ้างเอาเองต่างหาก

พวกข้าราชการไทยได้ตั้งใจไว้^{ไว้}แล้วว่าต้องการเข้าเฝ้าเพื่อถวาย
บังคมลาดับ เพราะฉะนั้นควรจะเขียนจดหมายถึงมองซิเออร์บดองโค
บอกว่าเป็นอันตกลงให้ข้าราชการไทยได้เฝ้า เพื่อถวายบังคมตาม
ประสงค์ และให้บอกต่อไปด้วยว่า พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสมีพระราช
ประสงค์จะให้ขุนนางไทยได้ดูตะคอน จดหมายที่จะมีไปถึงมองซิเออร์
บดองโคฉบับ^{นี้} ควรให้หาเวลาที่มองซิเออร์วาเซไม่อยู่ จึงให้
มองซิเออร์บดองโคนำจดหมายฉบับ^{นี้}ให้ตามคุณ^{นี้} เพราะพวกขุนนาง

ไทยมีความสงสัยใคร่ใฝ่ใจมองซีเออร์ว่าเซแล้ว เมื่อถามได้เห็น
จดหมายแล้วจะได้เล่าให้พวกขุนนางไทยฟังว่าตัวได้เห็นเปนพยานเอง
ขอให้ท่านสังเกตอีกข้อ ๑ ว่าการที่จะให้มองซีเออร์ว่าเซไปค
ตุระคอนโดยไม่ได้รับคำสั่งนั้น ดูจะเป็นการไม่เหมาะสม เพราะผู้ที่เป็น
มิชชันนารีไม่ควรจะมาเกี่ยวข้องของในการวันเวียงเช่นนี้เลย

คัดจากบาญชีเงินปี ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗) หน้า ๔๖

ลงวันที่ ๑๖ เดือนมกราคม ค.ศ. ๑๖๘๕ (พ.ศ. ๒๒๒๘)

ค่าได้หุ้ยการใช้จ่ายสำหรับราชทูต (เอนวอย) ดยาม

๓๐๐๐ แพรง

คัดจากหนังสือพิมพ์กาเซต

ปี ค.ศ. ๑๖๘๕ (พ.ศ. ๒๒๒๘) หน้า ๓๕

ขุนนางผู้เป็นราชทูต (เอนวอย) ของพระเจ้ากรุงสยาม จะได้
ไปคตุระคอนร้อง ซึ่งได้เดินเปนครั้งที่ ๒ ถวายพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส
ณพระราชวังเวอซาย ณวันที่ ๑๖ เดือนมกราคม

ณวันที่ ๑๗ ราชทูต (เอนวอย) ดยาม ได้ไปตามมองซีเออร์
คอดแบเดอครวีซีเดนามดี และเซเกรตารีออฟดีเค การที่ไปดา
ท่านเดนามดีคราวนี้ได้ทำพิธีต่าง ๆ อย่างเดียวกับเมื่อข้าราชการไทย
ได้มาหาในคราวแรก และมองซีเออร์ว่าเซก็มาพร้อมกับข้าราชการ

ไทยด้วย แต่เจ้าพนักงานได้พาข้าราชการไทยไปตามาคิวเคอ
เซเนเลเซเกรตารีออฟดีเพิต โดยมีพิธีอย่างเดียวกัน

คัดจากจดหมายมาควิสเคอเซเนเล ถึงมองซิเออร์มอเรลี
ลงวันที่ ๒๐ เดือนมกราคม ค.ศ. ๑๖๘๕ (พ.ศ. ๒๒๒๗)
เขียนที่ตำบลซำบอ

ราชทูต (เอนวอย) ดัยามจะออกจากกรุงปารีสเพื่อไปเมือง
เบรดที่อยู่อแล้ว แต่ถึงคั้งนั้นท่านก็ยังหาได้แจ้งให้ข้าพเจ้าทราบไม่ว่า
ท่านได้จัดการในเรื่องนี้ไปแล้วประการใด และท่านได้ตั้งผู้ที่จะต้อง
ไปกับราชทูตดัยามอย่างไร แต่เป็นการจำเป็นที่ข้าพเจ้าจะต้องพบ
กับผู้ที่จะไปกับราชทูตดัยาม และจำเป็นที่ท่านจะต้องมาหาข้าพเจ้า
ณที่นี้ เพื่อจะได้พูดกันในเรื่องนี้อต่อไป

คัดจากบาญชีเงิน ปี ค.ศ. ๑๖๘๕ (พ.ศ. ๒๒๒๘) หน้า ๔๑
ประจำวันที่ ๒๐ เดือนมกราคม ค.ศ. ๑๖๘๕ (พ.ศ. ๒๒๒๗)
จ่ายให้มองซิเออร์เคอดีดี ค่ารถสำหรับราชทูต (เอนวอย)
ดัยาม ๘๐๐ แฟรง
จ่ายให้มองซิเออร์เรนยัง ณวันเดียวกันเป็นค่าใช้จ่ายของราชทูต
ดัยาม ๒๐๐๐ แฟรง

หนังสือเดินทางสำหรับมองซิเออร์เคอติคต์ ซึ่งมีหน้าที่ต้องพา
 ราชทูต (เฮนวอย) ดยาม ออกจากกรุงปารีสไปยังเมืองเบรด์ต์
 ณวันที่ ๒๓ เดือนมกราคม ค.ศ. ๑๖๘๕ (พ.ศ. ๒๒๒๗) คัดจาก
 คำสั่งของพระเจ้าแผ่นดินอันเกี่ยวข้องด้วยการทหารเรือ หน้า ๕๖

คัดจากพระราชหัตถ์ของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส
 ถึงมองซิเออร์เคอติคต์ ลงวันที่ ๒๘ เดือนมกราคม
 ค.ศ. ๑๖๘๕ (พ.ศ. ๒๒๒๗)

ด้วยข้าราชการ (ไทย) ได้ออกจากกรุงปารีสเพื่อไปเมืองเบรด์ต์
 ได้ ๕ วันมาแล้ว และเซอวาเตียเดอโซมองก็จะได้รับตามไปด้วย
 เพราะฉะนั้นให้เตรียมการทุก ๆ อย่าง และของสิ่งใดที่จะต้องมันทุก
 ดงเรือ ตัวโซ ก็ให้รับมันทุกเดี่ย และให้เตรียมการให้พร้อมเพื่อ
 เซอวาเตียเดอโซมองได้ไปถึงเมืองเบรด์ต์ ก็ให้ได้ออกเรือภายใน
 ๒-๓ วันทีเดียว

คัดจากบัญชีเงินประจำ ปี ค.ศ. ๑๖๘๕ (พ.ศ. ๒๒๒๘)
 หน้า ๔๐ ลงวันที่ ๒๗ เดือนมีนาคม ค.ศ. ๑๖๘๕ (พ.ศ. ๒๒๒๗)
 ตามคำสั่งให้จ่ายเงินสำหรับการใช้จ่ายของราชทูต (เฮนวอย)
 ดยาม ๘๘๖๒,๑๕ คำภาษี ๓๘๔.๓๒.๕

คัดจากบาญชีเงินประจำปี ค.ศ. ๑๖๘๕ (พ.ศ. ๒๒๒๘)
นำ ๔๑ วันที่ ๓๑ เดือนมีนาคม ค.ศ. ๑๖๘๕ (พ.ศ. ๒๒๒๙)
จ่ายขาดให้มองซิเออร์เรนยัง สำหรับการใช้จ่ายของราชทูต
สยาม ๒๐๒๒,๑๕

ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

จดหมายบันทึกของเซอวาเลียเดอโชมอง กล่าวถึงการ
ที่ควรจะทำสำหรับรับรองราชทูตสยาม เทียบกับกรณีที่
พระเจ้ากรุงสยามได้ทรงรับรองเซอวาเลียเดอโชมอง
เมื่อปี ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

เมื่อข้าพเจ้าได้มาถึงดินดอนแม่น้ำเจ้าพระยา ข้าพเจ้าได้จัดให้
มองซิเออร์เลอวาเซมิชชันนารีล่วงหน้าไปก่อน เพื่อไปบอกให้ทราบว่
ข้าพเจ้าได้มาถึงแล้ว พอพระเจ้ากรุงสยามได้ทรงทราบก็ได้มีรับสั่ง
ให้ข้าราชการในราชสำนัก ๒ นายตงมาหาข้าพเจ้า เพื่อแสดงความ
ยินดีในการที่ข้าพเจ้าได้เคิรทางมาโดยสวัสดิภาพ และเพื่อแสดงว่
พระเจ้ากรุงสยามทรงพระโสมนัสยินดียิ่งนักที่ได้ทรงเห็นราชทูตของ
พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสได้มาถึงพระราชอาณาจักรสยาม กับรับสั่งให้
มาตั้งว่าการที่ข้าราชการไทยได้ไปถึงเมืองเบรสต์เราได้จัดการรับรอง
อย่างไร เพื่อทางฝ่ายไทยจะได้รับการให้เหมือนกันเป็นการตอบแทน

ภายหลังอีกดีห้าวัน พระเจ้ากรุงสยามได้มีรับสั่งให้ข้าราชการอีก
 ๒ นายอันมียศใหญ่กว่าข้าราชการที่มาแล้วให้มาหาข้าพเจ้า และ
 เชิญกระแด้วตั้งมาบอกข้าพเจ้าว่า ถ้าข้าพเจ้าจะต้องการขึ้นบก
 เมื่อไรก็ได้แล้วแต่ใจข้าพเจ้า เพราะได้ทรงจัดการตั้งปวงคอยต้อนรับ
 ข้าพเจ้าเสร็จแล้ว และว่าพระเจ้ากรุงสยามทรงคอยข้าพเจ้าอยู่
 แล้วด้วย

ในวันนั้นเองข้าพเจ้าจึงได้ตั้งเรือเล็กขึ้นไปจนถึงปากน้ำจึงได้พบ
 เรือยาวของพระเจ้ากรุงสยาม ๕ ลำ ๆ ๑ นั้นลำหรับตัวข้าพเจ้า เป็น
 เรือทงามอย่างที่สุด อีก ๔ ลำเป็นเรือสั้นกว่าเรือของข้าพเจ้าสำหรับ
 บันทุกข้าราชการที่มากับข้าพเจ้า และยังมีเรืออื่น ๆ อีกหลายลำ
 สำหรับบันทุกข้าวไพร่และคนใช้ของข้าพเจ้า มีข้าราชการไทย ๒ นาย
 มาคอยต้อนรับและคอยพาไปตั้งถึงที่พัก ครั้นได้เตรียมเรือขึ้นไปได้
 หนทางประมาณ ๓ ไมล์ ก็พบผู้รักษาบางกอก และผู้รักษาเมือง
 เพ็ชรบุรีกับขุนนางข้าราชการและคนใช้พาเรือยาวมาประมาณ ๔๐ ลำ
 มาคอยต้อนรับอยู่ ผู้รักษาเมืองบางกอกและผู้รักษาเมืองเพ็ชรบุรี
 ได้ไปกับข้าพเจ้าจนถึงที่พักนอน และได้ไปด้วยตลอดถึงกรุงศรี
 อโยธยา เมื่อไปถึงที่พักนอนและเมื่อถึงที่รับประทานอาหาร ได้มี
 ข้าราชการขึ้นตำหตายคนมาคอยรับรองอยู่ และเมื่อไปถึงเมืองใด
 ผู้รักษาเมืองนั้น ๆ พร้อมด้วยข้าราชการและเจ้าพนักงานในเมืองนั้น

ก็คอยต้อนรับข้าพเจ้าอยู่ ถ้าที่ใดมีปืนใหญ่เจ้าพนักงานรักได้ยิงปืนใหญ่ค้ำับข้าพเจ้าทุกแห่ง

ถ้าเวลาที่ราชทูตสยามจะไปประเทศฝรั่งเศสนั้น เมื่อราชทูตไปถึงเมืองเบรด์ส์แล้ว ก็ควรจะเฆอรถหนึ่งของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสไปคอยรับ และเมื่อราชทูตสยามได้ผ่านไปถึงเมืองโคคาบโด ก็ควรจะจัดการรับรองให้เป็นเกียรติยศเหมือนกับที่ไทยได้รับรองข้าพเจ้าในคราวนี้ และเมื่อถึงที่รับประทานอาหารกลางวันและกลางคืน ก็ควรจะให้มีข้าราชการมาคอยต้อนรับทุก ๆ วัน ที่สำหรับให้ราชทูตสยามพักรับประทานอาหารนั้น ก็ควรจะเลือกเฉพาะทำเลที่เด่นเป็นทำเลชั้นที่ ๑ และควรจะให้พักตามบ้านที่สัสมควรที่สุด เพราะในส่วนตัวข้าพเจ้านั้น เมื่อไปพักในบ้านหลังใด ก็เป็นบ้านที่ไทยได้จัดทำขึ้น โดยเฉพาะจะได้ตกแต่งประดับประดาอย่างงดงามที่สุดทุกแห่ง ในที่พักของข้าพเจ้าทุกแห่ง มีแท่นใหญ่ ๑ แท่นคาดผ้าไหมทอง มีเก้าอี้ใหญ่ ๑ ตัว หมอนอย่างงาม ๆ หลายหมอน และขนนางไทยก็ตามไปถึงข้าพเจ้าจนถึงแท่นที่พักแล้วจึงถอยออกไป เพราะฉะนั้นถ้าราชทูตสยามไปถึงประเทศฝรั่งเศสแล้ว ถ้าที่เมืองใดมีปืนใหญ่ก็ควรจะให้ยิงปืนใหญ่รับเป็นค้ำับทุกแห่ง เมื่อเวลาราชทูตสยามจะเข้ากรุงปารีส ก็ควรจะจัดการให้ราชทูตได้เข้ากรุงเป็นเกียรติยศให้งามที่สุดที่จะทำได้ เพราะเมื่อข้าพเจ้าได้เข้ากรุงศรีอยุธยาแล้ว ไทยได้จัดการรับรองข้าพเจ้าอย่างใหญ่โตงดงามมาก จะหาสิ่งใดมาเปรียบไม่ได้

และไทยได้ให้เกียรติยศพิเศษแก่ข้าพเจ้าหลายอย่างแปลกกว่าราชทูต
 ทั้งปวงที่ได้เคยไปเจริญทางพระราชไมตรีกับเมืองไทยมาแล้ว จน
 ที่สุดราชทูตประเทศมณฑล ประเทศเปอเซีย และประเทศจีน ก็มีได้
 รับเกียรติยศพิเศษดังข้าพเจ้า และชื่อนี้เป็นเรื่องที่รู้ได้แน่จริง เพราะ
 ไทยเป็นคนที่มีกิตติคุณมาก เมื่อทำการดังใดลงไปแล้ว ก็ต้องจดไว้
 เป็นตายนิตยฉันทน์อักษรเสมอ

คัดจากจดหมายบันทึกที่เกี่ยวข้องพิธีการต่าง ๆ

ประจำปี ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๕)

ว่าด้วยจะจัดการรับราชทูตของพระเจ้ากรุงสยามในประเทศไทย
 ฝรั่งเศสอย่างไร

เมื่อราชทูตสยามมาถึง ให้ยิงปืนใหญ่รับทุกแห่ง

หัวหน้าราชทูร (หลอดแมร์) และเจ้าพนักงานเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ
 ในเมืองใหญ่ ๆ นั้น ให้ออกไปคอยรับราชทูตสยามที่ประตูเมือง
 เมื่อราชทูตมาถึงก็ให้กล่าววาจาต้อนรับแล้วจึงให้ของต่าง ๆ ตามแต่
 จะได้ตกลงกันไว้ว่าจะให้อะไรบ้าง

ให้ตั้งรถบืดทองไปคอยรับราชทูตสยามที่เมืองออติยง และทาง
 ที่จะเดินนั้นก็ให้เดินผ่านตำบลฟอนเคนบโด เมื่อราชทูตสยามไปถึง
 เมืองออติยง พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสจะได้จัดข้าราชการในพระราชสำนัก
 ไปคอยต้อนรับ

ให้มองซิเออร์บอนเนย ผู้มีหน้าที่นำราชทูต ไปคอยรับราชทูต
สยามที่ตำบลฟอนเคนบโด

ให้พาราทูตสยามมาที่ตำบลแวงเซเนก่อน เพื่อจะได้ปรึกษา
หารือทำความเข้าใจในเรื่องที่ราชทูตสยามจะได้เข้ากรุงปารีส

คัดจากจดหมายมองซิเออร์เดคดูโซ

ถึงมองเซนเยอร์เดอเซเนเล เขียนที่เมืองเบรสต์

ณวันที่ ๑๘ เดือนมิถุนายน ค. ศ. ๑๖๘๖ (พ. ศ. ๒๒๒๕)

มองซิเออร์เดคดูโซบอกว่าเรือดำงัวโซได้มาถึงแล้ว ผู้ที่มาใน
เรือดำงัวโซนั้น มีมองซิเออร์เดอโซมองกับราชทูตสยาม มองซิเออร์
เดคดูโซได้ทำความเข้าใจกับมองซิเออร์เดอโซมองว่า เมื่อราชทูต
สยามได้ก้าวขึ้นบกเวตาไร ก็จะได้จัดการรับรองโดยให้เกียรติยศ
ที่สุดที่จะทำได้

คัดจากจดหมายมาควิสเดอลาเวแดงอามอเล

ถึงมาควิสเดอเซเนเล

ลงวันที่ ๒๑ เดือนมิถุนายน ค. ศ. ๑๖๘๖ (พ. ศ. ๒๒๒๕)

มาควิสเดอลาเวแดงอามอเล ถามมาว่า เมื่อราชทูตสยามมา
ถึงแล้วจะให้จัดการรับรองให้เปนมเกียรติยศอย่างไรบ้าง และถ้าได้

พาราซทูตสยามเคิรทางบกมาแล้ว จะให้ทำอย่างไร เพราะพาราซทูต
สยามจะต้องเคิรทางในเขตที่มากิวค้เคอตาว่าแดง อามอเลปกกรอง
อยู่ถึง ๕๐ ไมล์

คัดจากจดหมายมองซีเออร์เคคดูโซ

ถึงมากิวค้เคอเซเนเล เขียนที่เมืองเบรสต์

ณวันที่ ๒๑ เดือนมิถุนายน ค. ศ. ๑๖๘๖ (พ. ศ. ๒๒๒๕)

บุษบก ภาษาฝรั่งเศสใช้คำว่าเครื่อง (Machine) ที่ทำมาจาก
เมืองไทยสำหรับบันจุพระราชดำณที่จจะมาถวายพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสนั้น
ได้ซำรุดมาตามทาง มองซีเออร์เคคดูโซได้จัดขำงลงไปในเรือดัวโซ
เพื่อไปซ้่อมแซมบุษบก เพราะพาราซทูตสยามไม่ยอมซ้มนจากเรือ นอก
จากจะซ้มนมาพร้อมกับุษบกแะพระราชดำณ

มองซีเออร์เคคดูโซได้ไปจัดการกั นายโฮเคตที่เมืองเบรสต์
ด้ำหรับจัดที่ให้ผู้ที่มากัพาราซทูตสยามมีจำนวนเกือบ ๔๐ คนพักแะ
รับประทำนอาหาร ส่วนด้วพาราซทูตสยามนั้น มองซีเออร์เคคดูโซจะ
ได้ให้พักในบ้านของมองซีเออร์เคคดูโซเอง แะจะได้จัดหาอาหาร
ให้รับประทำนอย่างด้ที่สุดที่จจะหาได้

คัดจากจดหมายมาควิสเดอเซเนเล

ถึงมองซิเออร์เดกลูโซ

ลงวันที่ ๒๔ เดือนมิถุนายน ค. ศ. ๑๖๘๖ (พ. ศ. ๒๒๒๕)

มาควิสเดอเซเนเลบอกมาให้มองซิเออร์เดกลูโซทราบว่า ได้มี
จดหมายสั่งให้มองซิเออร์ไวตร็ครูให้พาเรือออกจากท่าเรือเมือง
เบรสต์และให้ไปจอดเรือที่ท่าซาฟร์เดอกราช เพื่อให้ราชทูตสยาม
ซึ่งอยู่ในเรือนคนไต่ชนบก

เวลานี้มาควิสเดอเซเนเลยังรอฟังข่าวว่าเรือจะออกจากท่าเมือง
เบรสต์เมื่อไรและได้จัดนักการให้ไปคอยรับหนังสือตอบด้วยแล้ว

คัดจากจดหมายมาควิสเดอเซเนเล

ถึงมองซิเออร์ไวตร็ครู

ลงวันที่ ๒๔ เดือนมิถุนายน ค. ศ. ๑๖๘๖ (พ. ศ. ๒๒๒๕)

มาควิสเดอเซเนเลได้นำความกราบทูลต่อพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส
ให้ทรงทราบว่ามีมองซิเออร์ไวตร็ครูได้มาถึงเมืองเบรสต์แล้ว จึงมี
รับสั่งให้มาควิสเดอเซเนเลมีจดหมายมายังมองซิเออร์ไวตร็ครูว่า มี
พระราชประสงค์ให้มองซิเออร์ไวตร็ครูเดินไปออกจากเมืองเบรสต์
ไปยังท่าซาฟร์เดอกราช เพื่อไปส่งราชทูตสยามให้ขึ้นบกณที่นั้น
แล้วให้นำราชทูตสยามมอบไว้กับมองซิเออร์เดอมนองมอต่อไป

คัดจากจดหมายมาควิศเดอเซเนเล ถึงมองซีเออร์มองมอ

มาควิศเดอเซเนเลแจ้งให้มองซีเออร์มองมอทราบตามข้อความ
ที่ได้ตั้งไปยังมองซีเออร์เดคตูลูโซแล้ว และบอกให้ทราบว่าพระเจ้า
กรุงฝรั่งเศสมีพระราชประสงค์ให้ราชทูตสยามได้อยู่ในที่สบาย และ
ให้หาของเครื่องใช้ต่าง ๆ ไว้ให้ราชทูตสยามด้วย ในระหว่างที่
ข้าราชการในราชสำนักของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส ซึ่งได้โปรดจัดให้
ไปรับราชทูตสยาม ยังไปไม่ถึงนั้น ก็ให้มองซีเออร์มองมอจัดการ
ทั้งปวงตามที่ใดก็ตามมาแล้ว

คัดจากจดหมายมาควิศเดอเซเนเล ถึงมองซีเออร์เดคตูลูโซ

ลงวันที่ ๒๕ เดือนมิถุนายน ค. ศ. ๑๖๘๖ (พ. ศ. ๒๒๒๕)

มาควิศเดอเซเนเลบอกมาให้มองซีเออร์เดคตูลูโซทราบว่า พระ
เจ้ากรุงฝรั่งเศสได้ทรงเปลี่ยนพระราชดำริที่แล้ว คือที่มีรับสั่งในชั้น
เดิมให้เรือดัวโซออกจากเมืองเบรด์ต์ ไปยังท่าซาฟร์เดอกราซนั้นโปรด
ให้งดเสีย เพราะฉะนั้นในส่วนของราชทูตสยามที่มากับเรือดัวโซนั้น พระ
เจ้ากรุงฝรั่งเศสได้โปรดจัดให้มองซีเออร์ดีคอฟ ข้าราชการในราช
สำนักลงไปยังเมืองเบรด์ต์ เพื่อไปต้อนรับและนำราชทูตสยาม
และมองซีเออร์ดีคอฟจะได้ออกจากกรุงปารีสไปเมืองเบรด์ต์ในวัน

พรุ่งนี้ เพราะฉะนั้นในระหว่างที่มองซีเออร์ได้คอปยงไปไม่ถึงเมือง
เบรดส์นั้น ก็ให้มองซีเออร์โคคดูโซเป็นธุระจัดการหาเครื่องใช้ต่าง ๆ
ให้แก่ราชทูตสยาม และให้มองซีเออร์โคคดูโซจัดหารถเตรียมไว้
เพื่อรับราชทูตสยามเคิรทางบกไปเมืองนาคส์ เมื่อมองซีเออร์คอป
ได้ไปถึงเมืองเบรดส์แล้ว ก็ให้มองซีเออร์โคคดูโซปรึกษาหารือกับ
มองซีเออร์คอป และถ้ามองซีเออร์คอปจะต้องการอย่างใด ก็
ให้มองซีเออร์โคคดูโซจัดหาให้ตามความต้องการ อนึ่งมาควิกเคอ
เซเนเดก็ได้จัดให้มองซีเออร์ซัดส์ไปยังเมืองเบรดส์แล้ว เพราะฉะนั้น
ถ้ามองซีเออร์ซัดส์ต้องการผู้คนดำหรับในราชการของราชทูตสยาม
แล้ว ก็ให้มองซีเออร์โคคดูโซจัดหาคนให้ตามความต้องการทุก
ประการ ในส่วนของเครื่องราชบรรณาการและของต่าง ๆ ของ
ราชทูตสยาม อันไม่เป็นของที่จำเป็นจะต้องไปพร้อมกันตัวราชทูตนั้น
ก็ให้เอาสิ่งของเหล่านั้นมันทุกลงเรือเล็ก ตั้งไปท่าฮาร์ฟเดอกราทง
เรือ ในเรื่องนี้มาควิกเคอเซเนเดได้มีคำสั่งไปยังมองซีเออร์มองมอ
ให้เป็นธุระคอยรับของเหล่านั้นแล้ว

คัดจากจดหมายมาควิกเคอเซเนเด

ถึงมองซีเออร์เดอมองมอ

ลงวันที่ ๒๕ เดือนมิถุนายน ค. ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๕)

มาควิกเคอเซเนเดบอกมาให้มองซีเออร์มองมอทราบว่า การ
ที่จะให้ราชทูตสยามไปขึ้นบกที่ท่าฮาร์ฟเดอกราทงนั้น พระเจ้ากรุง

ฝรั่งเศสได้ทรงเบียดเบียนพระราชดำริที่แล้ว และบอกให้ทราบ ว่า ของ
เครื่องราชบรรณาการและของต่าง ๆ ของราชทูตสยาม มาควิศเคอ
เซเนเด.ก็ตั้งให้มันทุกตงเรือส่งไปที่ท่ายาฟร์เคอกราชแล้ว เพราะฉนั้น
เมื่อของต่าง ๆ เหล่านี้มาถึงแล้ว ก็ให้มองซิเออร์มองมอรับไว้แล้ว
ให้ขนขึ้นจากเรือ จึงมันทุกตงเรือถ่าอื่นนำส่งไปยังกรุงปารีสต่อไป

คัดจากจดหมายมาควิศเคอเซเนเด

ถึงมองซิเออร์เคอเฟอมอง

ลงวันที่ ๒๕ เดือนมิถุนายน ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

มาควิศเคอเซเนเดตั้งมา ให้มองซิเออร์เคอเฟอมองตั้งบรรดา
เด็มนัสนักการทั่วไปว่า ของต่าง ๆ ทั้งต้นซึ่งมองซิเออร์ดีคอฟซ้าราช
การในราชสำนัก (ฝรั่งเศส) รับรองว่าเป็นของ ๆ ราชทูตสยามแล้ว
ก็ให้เด็มนัสนักการปด้อยของนั้นโดยไม่ต้องตรวจตราอย่างใด

คัดจากจดหมายมาควิศเคอเซเนเด

ถึงมองซิเออร์เดกลูไซ

ลงวันที่ ๒๖ เดือนมิถุนายน ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

ด้วยข้าพเจ้าได้ทราบว่าราชทูตสยามมีความประสงค์จะเชิญพระ
ราชดำเนินของพระเจ้ากรุงสยามมากับบุษบก ภาษาฝรั่งเศสใช้คำว่า
เครื่อง (Machine) แต่บุษบกนั้นถ้าจะมาจากทางบกจะเป็นการติดขัดและ

ลำบากมาก เพราะฉะนั้นให้ท่านชี้แจงให้ราชทูตสยามเข้าใจว่าการที่
ทำเช่นนี้ผิดด้วยแบบธรรมเนียมของประเทศฝรั่งเศส ถ้าจะนำบุษบก
และของต่าง ๆ มาทางเรือมาขึ้นที่ท่าฮาฟร์จะเป็นการดีควมมากกว่า
และจำเป็นด้วย ในส่วนพระราชดำตั้นนั้น ถ้าราชทูตสยามจะต้องการ
เชิญติดตัวไปก็ได้ เมื่อถึงกรุงปารีสแล้วถ้าราชทูตเห็นสมควรที่จะ
เชิญพระราชดำตั้นบุญจุนบุษบก เพื่อถวายต่อพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส
ก็ได้ เพราะบุษบกคงจะไปถึงกรุงปารีสก่อนตัวราชทูต

คัดจากจดหมายมาควิสเดอเซเนเล

ถึง มองซิเออร์เดอลาวาแดง

ลงวันที่ ๒๖ เดือนมิถุนายน ค. ศ. ๑๖๘๖ (พ. ศ. ๒๒๒๕)

ด้วยข้าพเจ้าได้นำความตามจดหมายของท่านที่กล่าวด้วยเรื่อง
ราชทูตสยามขอรบทูตต่อพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสแล้ว ทรงพระราช
ดำริเห็นว่าในเวลาที่ราชทูตสยามจะได้ผ่านเมืองต่าง ๆ ในมณฑล
ของท่านนั้น ยังไม่จำเป็นที่จะทรงกระการว่าจะควรรับรองราชทูต
สยามอย่างไร เพราะฉะนั้นให้ท่านออกแต่คำสั่งให้จัดหารถเตรียมไว้
เท่านั้น และถ้ามองซิเออร์ด์คอปซ์ราชการในราชสำนักของพระ
เจ้ากรุงฝรั่งเศส จะต้องการตั้งโตสำหรับราชทูตสยามแล้ว ก็ให้
ท่านจัดหาให้ตามความต้องการของมองซิเออร์ด์คอปซ์ทุกประการ

คัดจากจดหมายมองซีเออร์เดคคูลูโซ

ถึง มาควิสเดอเซเนเล เขียนที่เมืองเบรสต์

ลงวันที่ ๒๕ เดือนมิถุนายน ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๕)

ในระหว่างที่มองซีเออร์เดคคูลูโซ และมองซีเออร์ซีตังยังไปไม่ถึงเมืองเบรสต์นั้น มองซีเออร์เดคคูลูโซจะได้จัดการอย่างดีที่สุดเตรียมไว้สำหรับพาราชทุตส์ยามไปเมืองนาคต์ ตั้งแต่ราชทุตส์ยามได้ขึ้นจากเรือก็ได้ไปพักอยู่ที่บ้านมองซีเออร์เดคคูลูโซ และจะได้ให้พักอยู่ในบ้านนั้นต่อไปจนกว่าจะได้ออกจากเมืองเบรสต์ ส่วนข้าราชการที่มากับราชทุตส์ยามนั้น มองซีเออร์เดคคูลูโซได้เป็นธุระจัดการให้ให้มีที่พักเป็นที่เรียบร้อยดีแล้ว

มองซีเออร์เดคคูลูโซได้สังเกตเห็นว่าราชทุตส์ยามมีความพอใจในการรับรองและพอใจในการที่มีคนไปเยี่ยมเยียนทุก ๆ วัน

คัดจากจดหมายมาควิสเดอเซเนเล

ถึง มองซีเออร์เดคคูลูโซ

ลงวันที่ ๓๐ เดือนมิถุนายน ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๕)

มาควิสเดอเซเนเลบอกไปว่า ในการที่เกี่ยวกับราชทุตส์ยามนั้น มาควิสเดอเซเนเลทราบในพระราชประสงค์ของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสได้ดี การที่มองซีเออร์เดคคูลูโซได้ไปจัดการกับนายโยเดดส์สำหรับเดียงคู้ข้าราชการที่ไปกับราชทุตส์ยามนั้นเป็นการชอบแล้ว และใน

ส่วนอาหารการรับประทานของราชทูตสยามนั้น ก็ให้มองซิเออร์
เดคลูโซทำบัญชีไว้ เพราะไม่จำเป็นจะต้องออกเงินส่วนตัวมองซิ
เออร์เดคลูโซสำหรับการเลี้ยงดูราชทูตสยาม

ในส่วนค่าใช้จ่ายของมองซิเออร์ เดอโวตรีคูร์ ที่ต้องจ่ายค่าเลี้ยง
อาหารทั้งขาไปและขามานั้น จะต้องทราบว่ามองซิเออร์ โวตรีคูร์
ได้จ่ายค่าอะไรบ้าง แต่ให้ทำบัญชีขึ้นให้ทราบว่าเงินที่เจ้าพนักงาน
ได้ร้องจ่ายให้ไป ยังเหลืออยู่หรือยังขาดอีกมากน้อยเท่าใด

คัดจากจดหมายมองซิเออร์เดคลูโซ

ถึง มาควิสเดอเซเนเล

เขียนที่เมืองเบรสต์

ลงวันที่ ๑ เดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๘)

ราชทูตสยามได้ตกลงยอมแล้วที่จะให้พาบุษบกไปทางเรือตาม
คำสั่งของท่าน เพราะราชทูตสยามได้รับคำสั่งมาให้กระทำตามใจเรา
ทุกอย่าง เพราะฉะนั้นมองซิเออร์เดคลูโซจะได้จัดการให้เอาบุษบก
ลงบัญชีหีบเดียว และจะได้เอาบันทุกลงเรือพร้อมกับหีบของอื่น ๆ
ส่วนพระราชสำนักนั้นราชทูตสยามจะได้เชิญติดตัวไปด้วย บุษบก
ไม่ใช่เป็นของใหญ่โตหนักหนาอะไร

มองซิเออร์ เดอตาวาแดงได้เตรียมรถและม้าสำหรับที่จะพา
ราชทูตสยามไปยังเมืองนาคต์ไว้พร้อมแล้ว ถ้ามองซิเออร์ดีคอฟ

กับมองซิเออร์ ชีตต์มาถึงเวลาใด ราชทูตสยามก็จะออกจากเมือง
เบรสต์ได้ทีเดียว

คัดจากจดหมายมองซิเออร์เดอลาเวแดง

ถึง มาควิสเดอเซเนเล

เขียนที่เมืองกำโกต์

ลงวันที่ ๓ เดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

รótสำหรับราชทูตสยามนั้น จะได้เตรียมไว้ให้พร้อมเสร็จใน
วันที่ ๖ ซึ่งเป็นวันที่มองซิเออร์ เดคลูโซได้กำหนดไว้

คัดจากหนังสือพิมพ์กาเซต

ประจำวันที ๖ เดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

ณกรุงปารีส หน้า ๓๓๔

ข้าราชการตามนายซึ่งเป็นราชทูตของพระเจ้ากรุงสยาม ซึ่งได้
มาถึงเมืองเบรสต์พร้อมกับเซอวาเดย์เดอโซมองนั้น ได้ออกจาก
เมืองเบรสต์เพื่อไปยังกรุงปารีสแล้ว

หน้า ๓๔๗ ของหนังสือพิมพ์กาเซตเป็นข่าวเด่าถึงเรื่องทีเซอวาเดย์
เดอโซมองได้เป็นราชทูตฝรั่งเศสไปเจริญทางพระราชไมตรีกับพระเจ้า
กรุงสยาม

คัดจากจดหมายมาควิสเคอเซเนเล

ถึง มองซิเออร์เดอมองมอ

ลงวันที่ ๑๒ เดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

ด้วยมองซิเออร์เดคูลูโซได้มีจดหมายมายังข้าพเจ้าบอก
 ของต่าง ๆ ที่ราชทูตสยามได้นำมานั้น มองซิเออร์เดคูลูโซได้จัด
 บันทุกองเรือที่เมืองเบรด์ส์ เพื่อส่งไปยังเมืองรูอ็งแล้ว เพราะฉะนั้น
 ให้ท่านแจ้งไปให้มองซิเออร์คองเดตทราบ และให้ท่านตั้งมองซิ
 เออร์คองเดตให้เป็นพระคอยรับเอาของขึ้นจากเรือ แล้วให้จัดของ
 เหล่านั้นบันทุกองเรือดำอื่นส่งไปกรุงปารีสต่อไป และให้ท่านกำชับ
 มองซิเออร์คองเดตให้จัดการระวางทุกอย่างอย่าให้ของเหล่านั้นได้เสีย
 หายหรือชำรุดได้

คัดจากจดหมายมาควิสเคอเซเนเล

ถึง มองซิเออร์เดคูลูโซ

ลงวันที่ ๑๒ เดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

ข้าพเจ้ามีความยินดีมากที่ท่านได้เอาของต่าง ๆ ของราชทูตสยาม
 บันทุกองเรือ เพื่อส่งไปยังเมืองรูอ็งแล้ว ข้าพเจ้าจึงได้มีคำสั่งให้
 มองซิเออร์เดอมองมอเป็นพระจัดการ คอยเอาของเหล่านั้นขึ้นจากเรือ
 แล้วให้เอาของเหล่านั้นบันทุกองเรือดำอื่นส่งมาที่นั่นต่อไป

ข้าพเจ้าเชื่อว่าในเวลานี้ราชทูตสยามคงจะได้ออกจากเมืองเบรด์
แล้ว เพราะณนี้ในเรื่องนี้หมดเรื่องที่ข้าพเจ้าจะต้องส่งท่านแล้ว

คัดจากจดหมายมองซิเออร์สตอฟ
ถึง มาควิศเดอเซเนเล
เขียนที่เมืองนานต์

ลงวันที่ ๑๖ เดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๕)

วันนี้ราชทูตสยามจะได้พักอยู่ในเมืองนี้ วันที่ ๑๗ (กรกฎาคม)
จะได้ออกจากเมืองนานต์เคิรทางต่อไป เพราะราชทูตสยามใจร้อน
อยากจะให้ถึงเสียโดยเร็ว โดยเหตุที่หนึ่งรถมาไม่มีความสุขสบาย
เพราะรถที่ขีมานั้นเป้นรถอย่างเดด จะหาดีกว่านั้นไม่ได้ ราชทูต
สยามมีความพอใจมากถึงอาหารการกินและพอใจในการรับรองด้วย

คุณท่านราชทูตเหล่านี้คงใจอยากจะทำให้พวกเราเป็นที่พอใจ คุณ
เหมือนจะไม่มีใครที่จะตั้งใจดีกว่าท่านเหล่านี้

ราชทูตสยามหวังใจว่าเมื่อได้ไปถึงเมืองฮอลันดองแล้ว คงจะได้
รับคำสั่งของท่านมาควิศเดอเซเนเลต่อไป

คัดจากจดหมายมองซิเออร์ซีลี

ถึง มาควิสเดอเซเนเล

เขียนที่เมืองโซมูร์

ลงวันที่ ๑๘ เดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

มองซิเออร์ซีลีเข้าใจว่า มองซิเออร์ด์คอฟคงจะได้รายงานให้
มาควิสเดอเซเนเลทราบแล้วว่า มองซิเออร์ซีลีได้ออกจากเมือง
เบรด์ต์เมื่อวันที่ ๘ เดือนนี้ (กรกฎาคม) พร้อมด้วยมองซิเออร์ด์คอฟ
กับราชทูตสยาม มองซิเออร์ซีลีได้จัดรถเปิดให้ราชทูตสยามขี่ไป
ตั้งแต่เมืองเบรด์ต์ถึงตำบลดอรอชแบนาต์ จึงได้ไปพบรถมาจาก
เมืองนาค์จะไปตำบลวาน มองซิเออร์ซีลีจึงได้จัดการให้ราชทูต
สยามถ่ายรถเดี่ยว ๓ ราชทูตพอใจรถหลังนี้มากกว่ารถเปิด ได้เคียวทาง
ต่อไปด้วยรถหลังนี้จนถึงตำบลชังเย จึงได้หารถเพิ่มชั้นอีก ๒ หลัง
สำหรับมองซิเออร์ด์คอฟ มองซิเออร์เลอวาเซ ข้าราชการและเด็มน
พนักงานรถมากับราชทูตสยาม

ตั้งแต่ออกจากเมืองเบรด์ต์ก็ได้พักที่เมืองนาค์วันเดียวเท่านั้น

ถ้าไม่ได้รับคำสั่งเปลี่ยนแปลงอย่างใดแล้ว ก็คงจะถึงกรุงปารีส
ในราววันที่ ๒๗ หรือ ๒๘ เดือนนี้ (กรกฎาคม)

ใบสั่งจ่ายเงิน ๓๐๐๐ แฟรง ซึ่งมาควิสเดอเซเนเลได้มอบมาก่อน
มองซิเออร์ซีลีได้ออกจากตำบลพระราชวังเวอชาย เปนใบสั่งให้
มองซิเออร์เคอตูแบจ่ายเงินนั้น หาเพียงพอสำหรับจะพาราชาทูตสยาม

ไปจนตลอดถึงกรุงปารีสไม่ มองซิเออร์ซึ่งจำเป็นต้องไปเรียก
เงินจากนายธนาคารที่เมืองนันทม์ ๑ เป็นเงินอีก ๓๐๐๐ แฟรง เพราะ
ค่าเช่ารถม้ากลับแพงกว่าค่าอาหารการรับประทานอีกครั้ง ๑

ดังเหตุที่ท่านราชทูตสยามมีความพอใจในการรับรองตามเมือง
ต่าง ๆ ที่ผ่านมาตลอดทางทุกแห่ง

คัดจากจดหมายมาควิศเตอเซเนเล

ถึง มองซิเออร์เดกลูโซ

ลงวันที่ ๒๒ เดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๕)

มาควิศเตอเซเนเลยอมรับจดหมายของมองซิเออร์เดกลูโซ ลง
วันที่ ๘ และที่ ๑๒ เดือนนี้ (กรกฎาคม) พร้อมด้วยใบอนุญาตซึ่ง
มีอยู่ของเครื่องราชบรรณาการ และของซึ่งพระเจ้ากรุงสยามส่งมา
สำหรับพระราชทาน อันได้บันทึกลงเรือรวม ๔ ลำสำหรับไปส่ง
เมืองรอต

ส่วนค่าใช้จ่ายสำหรับซื้อเสบียงอาหารเลี้ยงราชทูตสยามกับข้า
ราชการที่มากับราชทูตสยาม ซึ่งมองซิเออร์เดอวอครีร์ และ
มองซิเออร์เดอซัวเยอได้จ่ายไปแล้วนั้น พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสจะได้
ทรงพระราชทานเงินให้โดยทันที

คัดจากจดหมายมองซีเออร์สตอฟ

ถึง มาควิสเดอเซเนเด

เขียนที่เมืองบลิ้ว

ลงวันที่ ๒๓ เดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๕)

เมื่อราชทูตสยามได้ทราบถึงพระกรุณาของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส
และทราบถึงความเชื่อเฟอชองมาควิสเดอเซเนเด ก็ได้มีความยินดี
เปนนันมาก

มองซีเออร์สตอฟได้จัดให้ราชทูตสยามพักอยู่ที่เมืองบลิ้ว ๑ วัน
เพราะราชทูตที่ ๒ ไมใครจะส่งบาย ทั้งเป็นโอกาสจะได้พักรถม้า
ซึ่งได้เอามาจากตำบลวานด้วย

กำหนดราชทูตสยามจะได้ออกจากเมืองบลิ้วไปเมืองซัมบอใน
วันที่ ๒๕ เดือนกรกฎาคม และจะได้ออกจากเมืองซัมบอไปเมือง
อดดองในวันที่ ๒๕ เดือนกรกฎาคม

คัดจากจดหมายมาควิสเดอเซเนเด

ถึง มองซีเออร์เปอลีชอง

ลงวันที่ ๒๕ เดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๕)

ด้วยพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสทรงพระราชดำริที่จะให้ราชทูตสยามไป
พักอยู่ที่ตำบลแบเน็ดักต้องด้ามวันก่อน จึงจะให้ราชทูตสยามเดย
มายังกรุงปารีส

เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าได้จัดให้มองซีเออร์ตรูไปยังตำบลเบเน่ เพื่อ
 ให้ไปจัดเครื่องเรือนและแต่งประดับประดาห้องที่ราชทูตสยามจะได้
 พัก และในเรื่องนี้กรมกระแด้รับสั่งให้ท่านช่วยเห็ดต้มมองซีเออร์ตรูทุก
 อย่าง และให้ท่านจัดวงเบเน่คอยทำไว้อให้ราชทูตสยามพักต่อไป

คัดจากจดหมายมาควิศเดอเซเนเล

ถึง มองซีเออร์ดูเมตซ์

ลงวันที่ ๒๕ เดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๕)

มาควิศเดอเซเนเลบอกมาให้มองซีเออร์ดูเมตซ์ทราบว่า ในการ
 ที่จะให้ราชทูตสยามพักที่ตำบลเวงเซเนนั้น พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสได้
 เพลิดเพลินพระราชดำริห์แล้ว เพราะทรงทราบว่าวังที่ตำบลเวงเซเนชำรุด
 ไม่สมควรจะรับราชทูตสยามได้ จึงโปรดให้ราชทูตสยามไปพักที่
 ตำบลเบเน่ต่อไป เพราะฉะนั้นเครื่องเรือนต่าง ๆ ต้องส่งไปยังตำบล
 เบเน่ ให้พอกับจำนวนห้องเท่ากับที่ได้จัดไว้ที่วังตำบลเวงเซเน

คัดจากจดหมายมาควิศเดอเซเนเล

ถึง มองซีเออร์สตอฟ

มาควิศเดอเซเนเลบอกให้ทราบถึงเรื่องการใช้จ่ายที่มองซีเออร์
 เรอโน นายโยเทดได้จ่ายสำหรับราชทูตสยามคิดตั้งแต่เมืองเบรด์ค์
 เมื่อวันที่ ๘ เดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๕) ตลอด

ถึงวันที่ ๓๐ เดือนกรกฎาคม ซึ่งเป็นวันที่ราชทูตสยามได้ไปถึงตำบล
 เบนี่ กับค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ซึ่งเจ้าพนักงานฝรั่งเค็ดและคนของท่าน
 ราชทูตได้จ่ายไปในเวลาดังเรื่อที่เมืองเบรด์ไปเมืองรู้ง และจาก
 เมืองรู้งถึงกรุงปารีส คือค่าอาหารการเลี้ยงท่านราชทูตสยามและ
 ข้าราชการที่มากับราชทูต ตั้งแต่เมืองเบรด์ถึงตำบลเบนี่ตามบัญชี
 เป็นเงิน ๒๘๔๔.๑๕

ต้องเพิ่มค่าได้หุ้ค่าใช้จ่ายของคน ๒๕ คน ซึ่งลงเรื่อที่เมืองเบรด์
 พร้อมด้วยคนของท่านราชทูตตลอดจนถึงกรุงปารีส เป็นเงิน ๖๐๕
 รวมทั้งสิ้นเป็นเงิน ๓๔๔๙.๑๕

ในจำนวนเงินรายนี้ยังหาได้คิดรวมเงินค่าใช้จ่ายรอยซึ่งมองซิเออร์
 เดคดูโซได้จ่ายไปสำหรับราชทูตสยามในเวลาที่ลงเรื่อที่เมืองเบรด์ไม่
 ค่าพาหนะต่าง ๆ คือค่ารถเปิด ค่ารถแคะม้าสำหรับท่านราชทูต
 ตั้งแต่เมืองเบรด์ถึงตำบลเบนี่เงิน ๕๑๙๖.๗

ค่าขนหีบออกจากเรื่อที่เมืองรู้งประมาณ ๓๓๒ หีบ และค่า
 บันทุกลงเรื่อส่งไปกรุงปารีส ค่าขนหีบขึ้นจากเรื่อที่กรุงปารีส และ
 ค่าขนไปส่งไว้ที่โฮเตลที่พักของราชทูตเงิน ๒๙๐.

ค่าเช่าเรื่อบนทุกของ ๓๓๒ หีบจากเมืองรู้งถึงกรุงปารีส ตาม
 ใบสำคัญซึ่งมองซิเออร์บลองเค็ดได้เซ็นไว้ที่เมืองรู้งลงวันที่ ๒๗ เดือน
 กรกฎาคม เงิน ๑๖๐๐. รวมทั้งสิ้นเงิน ๑๐๕๓๖.๒

ค่าอาหารเลี้ยงท่านราชทูตสยามและข้าราชการพนักงานที่มา กับ
ท่านราชทูต รวมทั้งสิ้นเป็นคน ๗๐ คน นับทั้งเจ้าพนักงานและคนใช้
ที่ได้ส่งไปให้ประจำอยู่กับท่านราชทูต เงิน ๒๕๐.

หนังสือพิมพ์แมครู้ประจำเดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ.
๒๒๒๙) หน้า ๑ กล่าวถึงการติดต่อในระหว่างประเทศฝรั่งเศสกับ
ประเทศสยาม หน้า ๑๓๐ กล่าวถึงการที่ราชทูตฝรั่งเศสเฝ้าถวายบังคม
ดาพระเจ้ากรุงสยาม หน้า ๑๓๗ กล่าวถึงเครื่องราชบรรณาการถวาย
พระเจ้ากรุงสยาม หน้า ๒๙๗ กล่าวถึงเครื่องราชบรรณาการพระเจ้า
กรุงสยามส่งมาถวายพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส หน้า ๓๒๓ กล่าวถึงของ
ต่าง ๆ ที่พระเจ้ากรุงสยามส่งมาพระราชทาน มาควิศ์เดอเซเนเด และ
มองซีเออร์เคอควัวซ์

คัดจากหนังสือพิมพ์กาเซต หน้า ๔๑๘

ราชทูตสยามได้ออกจาก (กรุงปารีส)

วันที่ ๓ เดือนสิงหาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

ราชทูตสยามได้มาถึงวังคำบดแบบนี้แล้ว ตามทางที่มา เจ้าพนักงาน
ได้จัดการต้อนรับราชทูตสยามอย่างใหญ่โตงดงามมาก

คัดจากบัญชีเงินประจำปี ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙) หน้า ๔๑

วันที่ ๘ เดือนสิงหาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙) จ่ายเงิน
ให้มองซีเออร์โวกร์คูร์ค่าอาหารสำหรับเลี้ยงราชทูตสยาม เงิน ๕๐๐๐.

วันที่ ๘ เดือนสิงหาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙) จ่ายเงิน
ให้แก่มองซิเออร์ซัวเขอคำร์บรองข้าราชการที่มากับราชทูตสยาม
เงิน ๒๐๐๐.

คัดจากหนังสือพิมพ์กาเซต หน้า ๔๔๑

กล่าวถึงเรื่องราชทูตสยามว่า

ราชทูตสยามได้เข้ากรุงปารีสเมื่อวันที่ ๑๒ เดือนสิงหาคม ค.ศ.
๒๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙) แล้ว

คัดจากบัญชีเงินประจำปี ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙) หน้า ๔๑

วันที่ ๑๕ เดือนสิงหาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙) ตาม
บัญชีประจำวันได้จ่ายเงินค่าอาหารและค่ารถม้าสำหรับราชทูตสยาม ตั้ง
แต่วันที่ ๘ ถึง วันที่ ๓๐ เดือนกรกฎาคม เงิน ๑๐๕๓๖.๒ ค่าภาษี
เงิน ๒๑๙.๓๐

หน้า ๔๑ วันที่ ๑๕ เดือนสิงหาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)
จ่ายเงินให้แก่มองซิเออร์เรนยัง ค่าอาหารและค่ารถม้าสำหรับราชทูต
สยาม จนถึงวันที่ ๓๐ เดือนกรกฎาคม เงิน ๑๐๕๓๖.๒

(คัดจากหนังสือพิมพ์กาเซต)

หน้า ๔๙๑ เรื่องราชทูตสยามเข้าเฝ้าพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสที่พระราช
วังเวอซาย เมื่อวันที่ ๑ เดือนกันยายน ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

หน้า ๕๕๐ เรื่องราชทูตสยามไปหาหมองซีเออร์เคอครวีซี เด่นาบคี่
และเซเกรตารีออฟดีต ณกรุงปารีส

คัดจากหนังสือพิมพ์กาเซต
ออกที่กรุงปารีส ประจำวันที่ ๒๐ เดือนกันยายน
ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๕) หน้า ๕๕๐

ข้าราชการสยามได้ไปหาหมองซีเออร์คอดแบเคอครวีซีที่บ้านของ
ท่านแล้ว เมื่อวันที่ ๒๐ หมองซีเออร์คอดแบเคอครวีซี ได้ไปเยี่ยม
ตอบที่ไฮเคเดเคซ์อำบาซาเคอ

คัดจากหนังสือแมคูร์กาลัง

หนังสือพิมพ์กล่าวถึงเรื่องราชทูตสยามไปเจริญทางพระราชไมตรี
นับตั้งแต่ราชทูตสยามไปหาหมองซีเออร์เคอครวีซี เมื่อวันที่ ๒๕ เดือน
กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๕) เป็นต้นไป หน้า ๒๓

หน้า ๓๒๗ กล่าวว่าราชทูตสยามได้ไปหาภาคีเคอเซเนเด
หลายครั้ง

หมองซีเออร์ควิเร เอดีเคออร์หนังสือพิมพ์แมคูร์กาลัง แต่งเรื่อง
ราชทูตสยามไปเจริญทางพระราชไมตรีกับประเทศฝรั่งเศส ให้ไว้แก่
หมองเซนเยอร์เดอคู ประจำวันที่ ๓๐ เดือนกันยายน ค.ศ. ๑๖๘๖
(พ.ศ. ๒๒๒๕)

คัดจากบัญชีเงิน นำ ๔๑ นำ ๔๒

ประจำวันที่ ๑ เดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๕)

ค่าได้ หักการใช้จ่ายของราชทูตสยามจนถึงสิ้นเดือนกันยายน
เงิน ๑๘๓๑๐ ค่าภาษี ๓๘๑.๘.๒

คัดจากหนังสือพิมพ์กาเซต

ประจำปี ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๕) หน้า ๕๕๒

เมื่อวันที่ ๒ เดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๕) ข้าราชการ
สยามได้ไปเฝ้ามกุฎราชกุมารี และเจ้านายฝ่ายหญิงในพระราชวงศ์
เพื่อทูลลา

นำ ๖๐๐ ราชทูตสยามได้ออกจากกรุงปารีสเมื่อวันที่ ๑๔ เดือน
ตุลาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๕) และได้ไปชมสถานที่ต่าง ๆ

คัดจากจดหมายมองซิเออร์สตอฟ

ถึงมาควิสเดอเซเนเล เขียนที่เมืองโตเบลอ

ลงวันที่ ๑๘ เดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๕)

ราชทูตสยามอยู่เป็นสุขสบายดีและมีความพอใจมากในการที่ผู้
รักษาเมืองโบเวได้จัดการต้อนรับให้เกียรติยศทุกอย่าง ราชทูตได้
ไปดูโบสถ์และได้ไปดูโรงงารสำหรับทำของต่าง ๆ มองซิเออร์เดอ
ริโอโตต์ได้พาราจทูตสยามไปดูกองทหารม้า เกรอนาเดย์ประจำ
พระองค์ ราชทูตสยามพอใจมาก

คัดจากจดหมายมองซีเออร์สตอฟ

ถึงมาควิสเคอเซเนเล เขียนที่ตำบลแซนต์โอเมอร์
 ลงวันที่ ๒๕ เดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙)

มองซีเออร์สตอฟรายงานถึงการเครทางของราชทูตสยามว่า เมื่อไปถึงแห่งใดก็มีแต่การรื่นเริงและการรับรองอย่างใหญ่โตงดงามทุกแห่ง ดูเหมือนต่างคนต่างประกวดประชันกันว่าใครจะจัดการต้อนรับดีกว่ากัน เบนเช่นนี้ทุกแห่งทุกตำบล และยังที่ตำบลแซนต์โอเมอร์แล้วยังจัดการต้อนรับดีมาก ด้วยกองทัพทั้งยามนักหนา และนายร้อยโททหารก็เอาใจใส่ที่จะหาการต่าง ๆ ให้เป็นเครื่องเพลิดเพลินของราชทูตสยาม นอกจากนี้ยังมีการเลี้ยงอาหารอย่างพิสดาร ต่อจากการเลี้ยงอาหารก็มีการเต้นรำ ผู้หญิงที่ไปในการเต้นรำนั้นก็แต่งกายอย่างงดงามที่สุด มองซีเออร์สตอฟเกรงว่าการที่รับรองราชทูตสยามเช่นนี้ อาจจะทำให้ราชทูตสยามหัวเสียได้ทีเดียว แต่จนถึงเวลานี้ราชทูตสยามก็ได้วางตัวรับเกียรติยศต่าง ๆ เหล่านี้ได้เป็นอย่างดี

มองซีเออร์สตอฟถามว่า ในเวลาข้างหน้ามาควิสเคอเซเนเล จะต้องการให้พาราจทูตสยามเครทางผ่านตำบลซังต์ยี่หรือไม่ว่า เพราะราชทูตสยามมีความปรารถนาอยากจะพบกับเจ้า (Prince)

คัดจากหนังสือพิมพ์กาเซตประจำปีค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙) หน้า ๗๐๐

ราชทูตสยามได้กลับมาถึงกรุงปารีส เมื่อเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙) แล้ว

คัดจากจดหมายมองซีเออร์สตอฟ

ถึง มาควิสเคอเชเนเล เขียนที่เมืองลิล

ลงวันที่ ๔ เดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๕)

ราชทูตสยามได้รับเกียรติยศมากทุกแห่ง เพราะเมื่อไปถึงที่แห่งใดก็ไม่มื่อะไรนอกจากมีตะคอง มีดนตรีเครื่องดีดดีดเป่า ดอกไม้เพลิง มีการเลี้ยงอาหารอย่างงดงามที่สุด และมีการต้อนรับทุก ๆ แห่ง พวกราชทูตชอบดูพวกชาวเมืองแผ่นดินเดอรัมมาก เมื่อมีการรับรองอย่างงดงามใหญ่โตเช่นนั้น กระทำให้พวกราชทูตสยามเกือบจะไม่เชื่อว่าจะมีการงดงามใหญ่โตได้ถึงเพียงนี้ จนเกือบจะนึกเดี่ยวว่าเป็นการฝันเสียแล้ว ราชทูตสยามไปที่แห่งใด พวกฝรั่งเสดที่ได้พบปะกับราชทูตก็มีความพอใจทุกคน เมื่อพวกเขากล่าววจารับรองและให้ศีลให้พร พวกราชทูตสยามก็กล่าววจาตอบอย่างไรเพราะ น่าฟังมาก และคำต่าง ๆ ซึ่งราชทูตสยามตั้งไว้ในคอนถางคืนทุก ๆ คืนนั้น ผู้รับคำตั้งก็ยินดีที่จะรับคำตั้งจากท่านราชทูต

เมื่อไปถึงเมืองโตเจ้าพนักงานได้พาราชทูตสยามไปดและชมของทุก ๆ อย่าง จนที่สุดของเด็กน้อยก็พาไปให้ดูเหมือนกัน